प्रजा न हीयते तस्या रतिश्च भरतर्षभ। अतोऽन्यथा वर्त्तमाना भवेद्वाच्या प्रजापतेः। २४२०
असपिण्डा च या मातुरसगोत्रा च या पितुः। दत्येतामनुगच्छेत तं धर्म्मं मनुरब्रवीत्।
॥ युधिष्ठिर उवाच ॥ शुल्कमन्येन दत्तं स्याद्दद्यामीत्याह चापरः। बलादन्यः प्रभावेत धनमन्यः प्रदर्शयेत्।
पाणिग्रहीता चान्यः स्यात्कस्य भार्य्या पितामह। तत्त्वं जिज्ञासमानानां चक्षुर्भवति नो भवान्।
॥ भीष्म उवाच ॥ यत्किञ्चित्कर्म्म मानुष्यं संस्थानाय प्रदृश्यते। मन्त्रवन्मन्त्रितं तस्य मृषावादस्तु पातकः।
भार्य्यापत्यर्त्विगाचार्य्याः शिष्योपाध्याय एव च। मृषोक्ते दण्डमर्हन्ति नेत्याहुरपरे जनाः। २४२५
न ह्यकामेन संवासं मनुरेवं प्रशंसति। अयशस्यमधर्म्यञ्च यन्मृषा धर्म्मकोपनं।
नैकान्तो दोष एकस्मिंस्तदा केनोपपद्यते। धर्म्मतो ये प्रयच्छन्ति याञ्च क्रीणन्ति भारत।
बन्धुभिः समनुज्ञाते मन्त्रहोमौ प्रयोजयेत्। तया सिध्यन्ति ते मन्त्रा नादत्तायाः कथञ्चन।
यस्त्वत्र मन्त्रसमयो भार्य्यापत्योर्मिथः कृतः। तमेवाहुर्गरीयांसं यश्चासौ ज्ञातिभिः कृतः।
देवदत्तां पतिर्भार्य्यां वेत्ति धर्म्मस्य शासनात्। स दैवीं मानुषीं वाचमनृतां पर्य्युदस्यति। २४३०
॥ युधिष्ठिर उवाच ॥ कन्यायां प्राप्तशुल्कायां ज्यायांश्चेदाव्रजेद्वरः। धर्म्मकामार्थसम्पन्नो वाच्यमत्रानृतं न वा।
तस्मिन्नुभयतो दोषे कुर्व्वन् श्रेयः समाचरेत्। अयं नः सर्व्वधर्म्माणां धर्म्मश्चिन्त्यतमो मतः।
तत्त्वं जिज्ञासमानानां चक्षुर्भवतु नो भवान्। तदेतत्सर्व्वमाचक्ष्व न हि तृप्यामि कथ्यतां।
॥ भीष्म उवाच ॥ नैव निष्ठाकरं शुल्कं ज्ञात्वासीत्तेन भाक्तं। न हि शुल्कपराः सन्तः कन्यां ददति कर्हिचित्।
अन्यैर्गुणैरुपेतन्तु शुल्कं याचन्ति बान्धवाः। अलङ्कृत्वा वहस्वेति यो दद्यादनुकूलतः। २४३५
यच्च ताञ्च ददत्येवं न शुल्कं विक्रयो न सः। प्रतिगृह्य भवेद्देयमेष धर्म्मः सनातनः।
दास्यामि भवते कन्यामिति पूर्व्वं न भाषितं। ये चार्ष्ये च नार्ष्ये ये चावश्यं भवन्त्युत।
तस्मादायहणात् पाणेर्य्याचयन्ति परस्परं। कन्यावरः पुरा दत्तो मरुद्भिरिति नः श्रुतं।
नानिष्टाय प्रदातव्या कन्या दत्यृषिचोदितं। तन्मूलं काममूलस्य प्रजनस्येति मे मतिः।
समीक्ष्य च बहून् दोषान् संवासादिह पाणयोः। यथा निष्ठाकरं शुल्कं न जात्यासीत्तथा शृणु। २४४०
अहं विचित्रवीर्य्यस्य द्वे कन्ये समुदावहं। जित्वा च मागधान् सर्व्वान् काशीनथ च कोशलान्।
गृहीतपाणिरेकासीत् प्राप्तशुल्का पराऽभवत्। कन्या गृहीता तत्रैव विसर्ज्या इति मे पिता।
अब्रवीदितरां कन्यामावहेति स कौरवः। अथान्याननुपप्रच्छ शङ्कमानः पितुर्व्वचः।
अतीव ह्यस्य धर्म्मेच्छा पितुर्म्मेऽभ्यधिका भवेत्। ततोऽहमब्रुवं राजन्नाचारेषुरिदं वचः।
आचारं तत्त्वतो वेत्तुमिच्छामि च पुनः पुनः। ततो मयैवमुक्ते तु वाक्ये धर्म्मभृताम्वरः। २४४५
पिता मम महाराज बाह्लीको वाक्यमब्रवीत्। यदि वः शुल्कतो निष्ठा न पाणिग्रहणात्तथा।
लाजान्तरमुपासीत प्राप्तशुल्कमिति स्मृतं। न हि धर्म्मविदः प्राज्ञः प्रमाणं वाक्यतः स्मृतं।
येषां वै शुल्कतो निष्ठा न पाणिग्रहणात्तथा। प्रसिद्धं भाषितं दाने नैषां प्रत्यायने पुनः।
ये मन्यन्ते क्रयं शुल्कं न ते धर्म्मविदो नराः। न चैतेभ्यः प्रदातव्या न वोढव्या तथाविधा।